

Schatten onder je voeten

In Castricum is in bezoekerscentrum De Hoep een interactieve tentoonstelling te zien over Hilde, een skelet uit de vierde eeuw na Christus dat in 1995 is opgegraven. Ze is gereconstrueerd als wassen beeld en staat centraal in de tentoonstelling over het leven in het noorden van Holland van 600 v.C. tot ongeveer 750 n.C.

TENTOONSTELLING SCHATTEN ONDER JE VOETEN

www.schattenonderjevoeten.nl
tot en met september 2007

Bezoekerscentrum De Hoep
Johannisweg 2
1901 NX Castricum
Telefoon: 0251 - 661066

Openingstijden:
dinsdag tot en met zondag van 10.00 tot 17.00 uur
op maandag gesloten
De toegang en parkeren is gratis

Informatie en afspraken:
John Kok (educatief medewerker)
Telefoon: 023 - 5413374
op dinsdag, donderdag en vrijdag
van 15.00 - 17.00 uur
Kosten van het educatieve pakket: € 67,- per klas

Als je de borden Castricum aan Zee volgt kom je vanzelf bij bezoekerscentrum De Hoep, dat middenin de duinen van PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland ligt. De Hoep heeft de allure van een bezoekerscentrum zoals je dat in de natuurparken van Scandinavië tegenkomt: een modern design, mos en gras op het golvende dak zodat het geen inbreuk maakt op de omgeving, en veel glas om van de duinen te genieten. Kortom, een prachtige locatie voor een tentoonstelling over de oudheid in het noorden van Holland. Je kijkt naar buiten naar de kale struwelen, een paar schapen en een klein meertje en je weet onmiddellijk dat het toen niet meeviel om te overleven. Hilde is dan ook niet oud geworden. Ze was rond de dertig toen ze overleed. Na onderzoek bleek dat haar arm jaren eerder gebroken was geweest.

De tentoonstelling

In het midden van de vrij kleine tentoonstelling staat Hilde fier rechtop en is geen spoor van de gebroken arm te zien. Ze is een rossige Friezin in de kracht van haar leven met sterke, degelijke kleding en een mooi sieraad om haar hals. Ze ziet er welvarend uit. Om haar heen zijn allerlei hoeken gecreëerd die de verschillende aspecten uit het leven in haar tijd belichten. Met de interactiviteit van de tentoonstelling wordt bedoeld dat je de spullen mag aanraken en uitproberen. Dat geeft meteen een heel andere sfeer en het levert veel gesprekstof op. Bij het dossier dat moet worden ingevuld hebben we een klein zakje graankorrels gekregen, maar hoe krijg je die nou tussen de maalstenen? De stenen zijn veel te zwaar om op te tillen en het duurt vrij lang voor we doorhebben dat de as van de maalsteen, waar een houten pin in zit, met opzet iets groter is gemaakt zodat het graan daarin gedaan kan worden. Na een paar maal stevig ronddraaien is het graan gemalen.

Na bestudering van een stuk van de wand van een boerderij is het de bedoeling dat je zelf een stukje vlechtwerk maakt. Omdat je daar als bezoeker niet aan

VOORWERPEN

Ga naar het lab.

gewend bent, gaat iedereen heel voorzichtig met de takjes en het riet om. De boerderijen waren verrassend groot, wel zo'n zes bij dertig meter en werden op de hogere stukken grond gebouwd. Het waren woon-stalhuizen waarbij 's winters geprofitteerd werd van de warmte die de dieren gaven.

Het vervoer ging in de drassige delta van het Oer-IJ vooral in degelijk uitziende bootjes. Met hengels van houten takken en een stukje touw met magneet mogen we even vissen. De plastic visjes lijken nog het meest op harders. Deze vissoort leeft inderdaad in brak water net als in het Oer-IJ. Het voedsel van toen wordt nu nog volop gegeten: veel rund- en lamsvlees, vis, wortelen, uien, kool en graan (gerst). Bij de gevonden etensresten zijn tot verbazing van de archeologen nauwelijks wildresten gevonden.

Een paar eeuwen voordat Hilde leefde was er flink gevochten met de Romeinen en waren de legioenen uiteindelijk verdreven tot achter de Rijn. In Hildes tijd werd er veel handel gedreven en vochten Friezen als huursoldaat in het Romeinse leger. In het Oer-IJgebied en de directe omgeving is veel geïmporteerd aardewerk gevonden. Ook maalstenen, stof, wijn, wapens en bont werden verhandeld. Friezen hadden geen schrift waardoor veel gewoonten en gebruiken indirect via de Romeinen en later via monniken bekend werden.

Naast het wassen beeld van Hilde is ook haar skelet in een glazen kist te zien. Bezoekers krijgen de opdracht om na te denken hoe ze om het leven kan zijn gekomen. Bij de kist kunnen luikjes worden opgeklapt met aanwijzingen. Hilde was niet in een grafveld begraven, maar werd alleen gevonden en lag op haar buik, terwijl de Friezen net als wij de doden op hun rug begroeven. Daarnaast droeg ze nog steeds haar vrij kostbare sieraden. De suggestie dat ze geofferd zou zijn - mede omdat ze een gebroken arm had gehad - wordt van de hand gewezen. Iemand van haar leeftijd had ongetwijfeld kinderen en met een scheefgegroeide arm kon je nog steeds van alles doen. Het wekt irritatie dat de oplossing niet gevonden wordt.

Imponerend is een glazen zuil met de verschillende bodemlagen en de daarbij vermelde jaartallen. De bodem ligt nog vol met archeologische vondsten. Maar de provincie Noord-Holland heeft ervoor gekozen het materiaal zo veel mogelijk te laten liggen omdat er geen geld is om alles te bewaren en omdat de opgraafmethoden steeds meer verbeteren. Wellicht hoeft men in de toekomst niet meer te graven om vast te kunnen stellen of er bijzondere zaken in de bodem zitten.

Educatief programma

Er wordt voor scholen een educatief programma voor de volgende typen onderwijs aangeboden:

- leerjaar 1 en 2 havo/vwo;
- leerjaar 1 en 2 vmbo-gemengd en theoretisch;
- leerjaar 1 en 2 basis en kader;
- de bovenbouw van de basisschool.

De lessen bestaan uit drie onderdelen: een voorbereiding in de klas, het bezoek aan de tentoonstelling en een verwerkingsles. Ze gaan uit van het principe van zelfontdekkend leren.

Vorbereiding

In de voorbereiding wordt een (lang) introductieverhaal van Hilde voorgelezen. Leerlingen beantwoorden aan de hand hiervan enkele vragen. Het is de bedoeling dat er een vergelijking wordt gemaakt tussen Nederland in de tijd van de Grieken en Romeinen en nu. Daarnaast zijn er opdrachten waar bijvoorbeeld in combinatie met het vak handenarbeid een sierraad gemaakt kan worden. Ook kan er bij aardrijkskunde een kaart van vroeger en een kaart van nu ingekleurd worden.

Het bezoek

Een museumdocent daagt de leerlingen uit om als archeoloog te achterhalen hoe Hilde gestorven is. Met een half ingevulde dossiermap gaan de leerlingen speuren.

Onderwerpen zijn: het veranderende landschap, voedsel, goden en doden en woningbouw. Welke sporen uit die tijd zijn er in het landschap nog te zien en wat doen we daar mee? Ten slotte doet iedere groep een doe-activiteit. Dit varieert van het maken van een Friese speld tot het maken van een verdiepingsopdracht.

Verwerking

Aan de hand van gevonden voorwerpen op kaartjes en een voorleesfragmentje maken de leerlingen in groepjes een kettingverhaal.

Voor de docent is er een lespakket met informatie en aanvullende lessuggesties.

Het geheel maakt een professionele en uitnodigende indruk met een behoorlijke variëteit aan activerende didactiek. *Schatten onder je voeten* sluit qua onderwerp goed aan bij de behandeling van de Romeinen in Nederland en kan ook prima geïntegreerd worden met aardrijkskunde of binnen het leergebied M&M worden aangeboden.

Veel
scherven van
misbaksels

over.

C. Dekkers, G. Dorren, R. van Eerden, *Het land van Hilde. Archeologie in het Noord-Hollandse kustgebied.* (Matrijs: Utrecht, 2006) 128 blz., prijs € 19,95

Het land van Hilde is een mooi geïllustreerd boek dat in heldere duidelijke taal de geschiedenis van het Oer-IJ vertelt vanaf een paar eeuwen voor Christus tot het jaar 750 wanneer christelijke missionarissen arriveren. In het gebied tussen Haarlem, Alkmaar en Amsterdam vestigden zich rond 600 tot 200 v.C. Friezen die handig gebruik wisten te maken van de natuur en bloeiende boerenbedrijven vestigden. Daarnaast onderhielden ze handelscontacten met de Romeinen en later met allerlei volkeren rond de Noordzee.

Tweeduizend jaar geleden bestond de kust van Noord-Holland uit kwelders, strandwallen, slikken en kreken. Het Oer-IJ was een noordelijke aftakking van de Rijn die zich langzaam ontwikkelde tot een lagune waar aanvankelijk op de strandwallen werd gewoond en waar de kwelders als weidegrond werden gebruikt. Met de komst van de Romeinen veranderde het leven aan het Oer-IJ. Bij het huidige Velsen werd Castellum Flevum gebouwd waarin een paar honderd Romeinse soldaten waren gelegerd en de Friezen moesten voortaan belasting betalen in de vorm van runderhuiden. In het jaar 28 kwamen de Friezen in opstand omdat ze de belasting niet langer konden opbrengen en zelfs hun vrouw en kinderen moesten afstaan als slaven. Ze trokken op naar Castellum Flevum, werden daar uiteindelijk verjaagd maar toen de Romeinen de Friezen achterna gingen de delta in, keerden de kansen. De Romeinen konden met hun zware bewapening moeilijk over de kreken komen en werden steeds verder in het drassige terrein gelokt.

'Een grote veldslag vond plaats in het woud van Baduhenna (Bakkum of Heiloo). Negenhonderd Romeinen vonden de dood door Friese wapens en vierhonderd doden elkaar omdat ze verraad vreesden,' schreef Tacitus. Hiermee was de Friese overwinning een feit. In het jaar 47 trokken de Romeinen zich definitief terug achter de Rijngrens. Het zou nog ruim 100 jaar duren voordat er weer vreedzame contacten met de Romeinen werden onderhouden. Rond 250 na Christus bereikte de bewoning een hoogtepunt. Het Oer-IJ was in die dagen dichtbevolkt door de bloeiende handel en doordat andere Friese volkeren langs de Noordzeekust trokken en door het Romeinse imperium niet verder konden.

Eind 1995 werd het graf van Hilde gevonden tijdens een grote opgraving in Castricum. De wijk Oosterbuurt

werd uitgebreid en archeologen kregen zes weken de kans om een kijkje te nemen in de bodem: het werden uiteindelijk negen maanden. Voor Maaïke Sier, archeologe was het destijds spectaculair.

'Iedere put die we maakten, zat vol met aardewerk, waterputten en sporen van boerderijen en akkers. Elke dag waren we bakken met vondsten aan het wassen... Het skelet van Hilde kwam als eerste naar boven... Een mens vinden blijft iets heel bijzonders. Op de opgraving is er meteen een sfeer van grote eerbied. En van concentratie, want een skelet moet er in één dag helemaal uit. Anders kan het 's nachts geroofd of beschadigd worden.'

Het land van Hilde is uitgegeven door de stichting Matrijs in samenwerking met de provincie Noord-Holland.